

Pravica predšolskega otroka do (optimalnega) povezovanja družine in vrtca

dr. JANA BEZENŠEK, izred. prof.
Univerza v Mariboru,
Pedagoška fakulteta,
Oddelek za sociologijo,
Koroška 160, SI-2000 Maribor

IZVLEČEK

Avtorica v svojem prispevku obravnava vpliv nekaterih dejavnikov na uresničevanje otrokove pravice na kakovost sodelovanja družine in vzgojiteljice v vrtcu za njegov optimalni razvoj. Poudarjen je pomen otrokove pravice do spoznavanja bistvenih značilnosti njegove družine in njene pomoči v procesu socializacije ter pomen vzgojiteljske strokovnosti, profesionalne odgovornosti, kot tudi medsebojne komunikacije, skupinskega dela, odgovornosti za otrokov osebni razvoj in strokovno rast vrtca. Avtorica ugotavlja, da otrokova uspešna vključitev v vrtec tudi za starše pomeni osebno zadovoljstvo v sodelovanju z vzgojiteljico ne nazadnje uspejo uresničiti bolj kakovostno raven (pre)potrebne komunikacije.

Ključne besede: človekove pravice, družina, vrtec, predšolski otrok, vzgojiteljica, dejavniki kakovosti, uspešnost, strokovnost, vzgoja, starši

ABSTRACT

THE PRESCHOOL CHILD'S RIGHT TO (OPTIMAL) CONNECTION BETWEEN FAMILY AND KINDERGARTEN

The author in her article deals with the questions directed towards finding some factors and their influences on cooperation between preschool child's family and kindergarten for the optimal child's development. It emphasises the importance of child's rights of examination in essential characteristics of his/her family and its help in the current processes of socialization as, in the some time, the importance of the preschool teacher's expertism, professional responsibility and the communication between parents and preschool teacher, team work, responsibility for child's personal and kindergarten's professional growth. The author considers the importance of preschool child's rights for successfully incorporation within the kindergarten also as the important factor of parent's satisfaction, which takes a decisive part in cooperation with preschool teacher in realising the quality level of needed communication.

Key words: human rights, family, kindergarten, preschool child, preschool teacher, quality factor, successfulness, professionalism, education and upbringing, parents

1. Uvod

Način posameznikovega razumevanja in sprejemanja družine ter soočanja z njenimi različnimi pojavnimi oblikami se pogosto izraža v njegovem razumevanju otroštva. Misel, da so otroci naše največje bogastvo, nam včasih zveni že kar zguljeno in zopet drugič preveč patetično. Je pa v njej veliko (življenjske) resnice, saj bi nas morala stalno voditi v dejanja, da našim otrokom ponudimo, organiziramo in damo najboljše, kar zmoremo in premoremo. In tega imamo odrasli veliko in preveč, predvsem pa zadosti, da prav to razdamo njim, ki so po rasti, moči in velikosti od nas šibkejši. Toda, čeprav so otroci tudi v naši družbi velika in heterogena družbena skupina, pa imajo, zlasti najmlajši, zelo omejeno družbeno moč. Čeprav kot posebna družbena skupina zaradi svojega statusa in družbenega pomena ter samo njim imanentnih značilnosti uživajo posebno družbeno pozornost, varstvo in zaščito, pa hkrati ugotavljamo, da bi je lahko bili deležni še več. Pogledi nas, odraslih, na predšolske otroke določa namreč (tudi) status teh otrok v naši družbi. Ta pa je (pre)pogosto boleč, popačen in daleč od želenega, saj so pogledi odraslih (pogosto) tudi zastrti, oblikovani v težke in trde pravniške in življenjske formulacije ter zato tudi (spre)razumljeni na svojstvene načine.

Njihov vsakdan pa tudi njihovo bodočnost, ali pa vsaj del življenjske poti, imamo odločujoče v rokah starejši, večji in predvsem, močnejši. To smo v krogu njegove družine starši in drugi starejši otroci, pa še babice in dedki; v vrtcu pa vzgojiteljice, varuške, kuharice, hišnik in morda še kdo. Toda vse nas, ki predšolskemu otroku tolikokrat odvzamemo prednost na njegovih ozkih in pogosto še majavih poteh, pa vendarle družimo nekaj, kar vsakokrat doživljamo kot nekaj enkratnega, neponovljivega in samo našega – ljubezen in skrb za njegov optimalen razvoj. In prav v neizmerljivem polju prepletanja skupnih ljubezni in skrbi, a žal, tudi konfliktov, sovraštva in nasilja, se križajo naše poti: poti mam in očetov, dedkov in babic z vzgojiteljicami in drugimi zaposlenimi v vrtcu, ki jim zaupamo za večji del dneva otroka tudi zato, ker nam je še kako mar, da slovenska družba v otroku ne sme videti samo "neki" družbeni jutri, nekakšen material za obnovo slovenskega naroda in garancijo za (kaksnekoli že) varne pokojnine, ampak in predvsem otrokov "lasten" danes, ki ga ima pravico preživeti po svojih metrih in urah, ko se lahko ničkolikokrat zateče k nam tudi z najkompleksnejšimi vprašanji in zahtevami.

Sodobni slovenski družini pripada nenadomestljiva vloga pri oblikovanju človeka. To svoje poslanstvo uresničuje v vseh svojih različnih oblikah. Čeprav se, bolj kot kdajkoli prej, sodobna slovenska družina sooča s številnimi izzivi in jo pestijo hudi socialno-ekonomski (in še kakšni) problemi, se z njimi tudi aktivno spopada. Pogosto se tako slovenska družina in družba zrcalita samo kot zmanjšani podobi druga druge. Obe sestavljamo ljudje, ki med seboj komuniciramo in sodelujemo ter stopamo v imanentne odnose: ljudje na vodstvenih in vodilnih položajih so povezani s podrejenimi, mladi s starimi, ženske z moškimi, otroci s starši itd. Tako družina kot družba sta vpeti v številne in raznovrstne procese odločanja, izvajanja (različne) avtoritete in zastavljanje ter uresničevanje tako individualnih kot tudi skupnih ciljev. Kljub kompleksni prepletenosti tovrstnih procesov pa ugotavljamo, da sodobna družina posameznika več ne zmora pripraviti (povsem) na vse njegove družbene vloge, ki jih bo v življenju moral uresničevati, ampak le na nekatere izmed njih. Zaradi tega je vse močnejši vpliv drugih družbenih dejavnikov socializacije v hitro in intenzivno nenehno se spreminjajoči slovenski družbi.

Vrtec tukaj opravlja nedvomno tako odgovorno kot tudi bogato in nenadomestljivo delo. Žal pa opažamo, da je bolj kot kdajkoli v preteklosti slovenska družina izpostavljena politiki, ki si v težnji po demokratičnih spremembah problematiko družine prisvaja in sicer v zahtevi po moralni prenovi Slovencev in Slovenk, pri čemer pogosto v imenu pomoči in uvajanja novih vrednot želi neposredno posegati v družino (Šebart,

1994). Oba, tako sodobna slovenska družina kot tudi vrtec, pa sta v številnih segmentih njunega delovanja odvisna prav od socialne države, ki preko države blaginje pogojuje gospodarske in družbene spremembe, le-ta pa neposredno vpliva na socialno varnost, ki je najpomembnejši med dejavniki države blaginje. Dotika se vseh, tako zaposlenih v vrtcu kot tudi staršev, in posredno torej tudi predšolskih otrok. Vsi namreč hitro spoznamo, da kriza države blaginje sproži in določa potek, trajanje ter intenzivnost krize socialne varnosti. Le-te pa si čim manj želimo vsi.

2. Tudi predšolski otrok ima pravico do življenja v kvalitetnih družinskih odnosih

Družino predšolski otrok doživlja predvsem kot splet odnosov in kot institucijo, ki ima značaj totalnega socialnega fenomena in je zato ne more razbiti na aspekte, ne da bi pri tem izgubil ključne eksplanatorne možnosti (Rener, 1992, 124). Vsak otrok ima pravico, da se vrodi in zaživi v družini, ki mu nudi kar največ za njegovo vsestransko osebno rast. Nesporno je, da je za optimalni razvoj predšolskega otroka družina najpomembnejši dejavnik, v okrilju katerega ne doživlja le procese socializacije, ampak se srečuje z različnimi vlogami, se z njimi sooča pa tudi uči njihove vsebine. Tako ima tudi predšolski otrok neodtujljivo pravico, da živi v taki družini, ki:

- * ima opredeljene jasne in natančne meje svojega delovanja, saj deluje kot zaključena družbena enota, ki se po svojih specifičnih lastnostih bivanja in delovanja tudi loči od drugih dejavnikov svojega okolja, v katerega se po svojih sposobnostih in zmožnostih sicer vključuje. Predšolski otrok pa ima pravico, da spozna tudi, da ima njegova družina lastno identiteto, z jasno diferenciranostjo ne-le med njenimi člani, pač pa tudi med vsebinami vlog, ki jih njeni člani igrajo;

- * deluje po principu sistema koordinacije, saj sicer v njej zavladata nered, zmeda, odtujenost in kaos, česar pa si njeni člani vsekakor ne želijo. Tako se tudi že predšolski otrok sreča z uresničevanjem (ne)realne avtoritete in moči posameznih družinskih članov, od česar je še kako odvisno oblikovanje in uresničevanje odločitev in sankcij zanj pa tudi druge družinske člane;

- * ima diferencirano notranjo strukturo, saj prav t.i. notranja pravila posamične družine (pogosto) postavljajo ostre ločnice tako med družbenim kot tudi življenjskim okoljem. Tako predšolski otrok spoznava tudi formalna in neformalna pravila, norme in vrednote svoje družine, katerih uresničevanje (torej življenje) pogosto temelji na discipliniranosti, racionalnosti, kontinuiteti, kar vse pogojuje svet njegovih pravic pa tudi svoboščin in dolžnosti itd.;

- * uživa družbeno legitimnost, saj prav organizacijski red, vključno z delitvijo avtoritete, odgovornosti in moči pogojuje uresničevanje le-te, kar znova pogojuje tako uresničevanje vlog ne samo predšolskega otroka samega, pač pa tudi drugih članov družine kot tudi pravila, zastavljene cilje, norme, običaje posamične družine, itd.;

- * uresničuje visoko skladnost med tipom, organizacijsko strukturo, zastavljenimi vsebinskimi cilji, družbenimi procesi, oblikami in vrstami vedenja predšolskega otroka in drugih družinskih članov ter (želenimi) oblikami delovanja, kar nedvomno vpliva na uresničevanje otrokovih pravic in (posledično) na kvaliteto družinskega življenja nasploh;

- * se nenehno prilagaja ne samo zahtevam družbenega okolja, pač pa tudi (in predvsem) potrebam in ciljem njenih članov, ki znotraj nje racionalno oblikujejo vsebino svoje vloge in izkoriščajo sposobnosti in kapacitete za reševanje problemov v uresničevanju prednostnih ciljev; in nenazadnje,

- * spozna tudi, da je družina del procesov kompleksne družbene transformacije, saj je kljub številnim pesimističnim predvidevanjem družina še vedno oz. bolj kot kdaj prej

pomembna zato, ker ostaja v tako kompleksnih in zamotanih procesih tranzicij in globalizacije edina globoko moralna obveznost, ki je, nenazadnje, pogojena prav z danimi biološkimi in pridobljenimi socialnimi osnovami, ki še kako pogojujejo socialno povezovalno moč družine.

Vprašanje pa je, ali je tudi slovenski predšolski otrok vedno deležen take kvalitete procesov družinskega življenja in družinskih odnosov, če se zavedamo, da številne slovenske družine pestijo:

- * akutni eksistenčni problemi (neurejene stanovanjske razmere, izguba redne zaposlitve, čakanje odraslih članov na borzi oz. na prekvalifikacijo in delo idr.;

- * visoka zaposlenost obeh staršev (tudi še preko "normalnega" delovnega časa) tako, da večino delovnega dneva njeni člani preživijo ločeno, pogosto pa, žal, tudi ob koncih tedna;

- * spremenjen način zaposlovanja in drugačno razumevanje narave dela staršev in drugih odraslih družinskih članov, tesno povezanih z intenzivnim razvojem potrošništva v smislu kreativne produkcije;

- * težak ekonomsko-socialni položaj, ki od staršev, da zadovoljivo poskrbijo za ohranjanje ravni življenjskega standarda, pogosto zahteva še dodatno (na črno) zaposlitev oz. delo, kar jih časovno še bolj loči od njihovih otrok;

- * spremenjeni ritem (dnevne) življenja družine, ki ga narekujeta spremenjena organizacija delovnega časa in njena percepcija, kar narekuje transformacijo načina življenja in prerazporeditev vlog v družini, pa tudi načine družinskega odločanja;

- * realno zmanjševanje kvalitete in možnosti skupnega preživljanja prostega časa družine, ki ga njeni člani preživljajo pač glede na to, koliko in kako jih je ekonomska situacija (ne)prizadela; bodisi da ga uporabijo za eksistenčno nujna opravila, bodisi da ga preživijo po svobodni izbiri;

- * zaprtost sodobne družine, kar se še posebej negativno odraža v zadovoljevanju emocionalno-socialnih potreb družinskih članov in otrok še posebej;

- * njeno osvobajanje od bioloških determinant tako, da odločitve za starševstvo ni več nujen pogoj za njen nastanek (npr. intenzivni razvoj novih reproduktivnih tehnologij ipd.);

- * odločanje za kasnejše starševstvo in sočasen pojav "novega, vpletenega" tipa starševstva in družbena legitimizacija (spremenjenih) starševskih vlog (npr. odsotnost očeta idr.), deformalizacija partnerskih odnosov in sprejemanje podaljšanega otroštva oz. mladosti;

- * sprememba vrednot (npr. od vrednot za preživetje k vrednotam blaginje in/ali od motivacije za uresničitev zastavljenih ciljev k postmaterialističnim vrednotam, erozija preživetih vrednot idr.).

Soočanje in razumevanje predšolskega otroka (sicer različnih oblik) sodobne slovenske družine kot totalnega družbenega fenomena je ključno tudi za njegovo razumevanje družbene funkcionalnosti družine in njene vloge v družbi; posebej še v sodelovanju z vrtcem. Družina predšolskega otroka si za uresničevanje lastnih potreb in ciljev, če hoče biti čim bolj uspešna, zastavi tudi meje svojega delovanja. Sodobni starši predšolskega otroka se zavedajo pomena njihovega vplivanja na vsestranski otrokov razvoj, in še posebej njegove individualnosti. Svoje starševske vloge ne razumejo kot zgolj starševske dolžnosti naučiti svojega otroka družbenih norm in vrednot, pač pa (in predvsem) usmerjati svojega predšolskega otroka na takšen način, da se bo otrokova individualnost razvila v kar največji možni meri (Verheyen, v: Lupton, Barclay, 1997, 20).

Tako tudi predšolski otrok potrebuje omejitve zato, da se počuti ljubljenega, varnega in zaščitenega, odrašča in se uči s preizkušanjem postavljenih in/ali dogovorjenih

meja svojega obnašanja in ravnanja. Pogosto se v vsakodnevnem življenju tako sooča z zanj zanimivo možnostjo, da pravila in meje določa in spreminja skupaj z ostalimi člani svoje družine, včasih pa tudi sam. Prav je, da je za ravnanje po zastavljenih pravilih tudi pohvaljen ali pa deležen grenke izkušnje prepovedi ali (morda?) celo kazni, kadar jih ne upošteva. Vsekakor pa sta doslednost in prožnost v tovrstnih procesih obvezujoča za vse družinske člane. Če je namreč npr. doslednost razumljena kot ravnanje in obnašanje po skupaj določenih pravilih za vse člane njegove družine, so ta res pomembna sestavina družinskega življenja.

Predšolski otrok pa v procesu uresničevanja svojih potreb, ciljev in pravic potrebuje odrasle, saj sam ne zmore zadovoljiti vse kompleksnosti želenega. Pogosto pa tudi ne (z)more prevzeti odgovornosti za svoje odraščanje. Ob odraslih članih družine in z njimi se uči govoriti, usvajati znanja in razvijati različne sposobnosti. Prav tako pa odrasli potrebujemo predšolske otroke, da se zavemo pomena in potrebe spontanosti in izvirnosti. V odnosu s predšolskimi otroki si pridobivamo povratno informacijo o nas kot vzgojiteljih.

Potrebe predšolskega otroka pa se, v času njegovega intenzivnega in za starše pogosto prekratkega obdobja, spreminjajo. Zato je povsem naravno, da se tudi predšolski otrok najprej pripravlja, nato pa na različnih stopnjah svojega razvoja tudi ločuje od svojih staršev. Prav je, da starši pravico do tovrstnih procesov ločitev sprejemajo in (jih morda celo) spodbujajo, saj se skozi le-te postopno manjša tudi njihov nadzor. Predvsem pa se meje, ki so potrebne, da se predšolski otrok počuti varnega, spreminjajo zanj tako, da postanejo z njegovo naraščajočo samostojnostjo manj omejevalne.

Vendar pa morajo odgovorni starši svojemu predšolskemu otroku na poti postopnega osamosvajanja tudi pomagati. To otroku pomaga (tudi) k nekaj zanj osrečujočim doživljanjem, čeprav povzroča tudi stiske, tesnobe in strahove, ko prvič občuti neodvisnost. Ni povsem odveč pripomniti, da prav vstop in uspešna vključitev predšolskega otroka v vrtec tovrstne njegove razvojne procese samo še podpirata.

3. Pravica predšolskega otroka do optimalnega sodelovanja vzgojiteljice in staršev

Že Berger in Luckman (1988, 40-50) navajata, da družina svojega predšolskega otroka postopoma uvaja v poseben svet kulture in realni svet okolja, ki sta delček njegovega širšega življenjskega okolja. Toda, kljub temu pogosto zasledimo (ne)utemeljena mnenja, da je vstop v vrtec nedvomno še vedno stresni dogodek tako za predšolskega otroka kot tudi za ostale člane njegove družine; nemalokrat celo za člane njegove razširjene družine. Kar nekako pa se pozablja, da je to nič manj oz. še bolj zahtevna situacija za vzgojiteljico, ki se bo z otrokom (prvič) srečala. Nedvomno je tudi ona tista, ki se še kako zaveda pomena kvalitete in ustrezne obojestranske komunikacije in partnerskih odnosov med njo, otrokom in starši, saj vzajemno delovanje s starši razume kot izhodišče za optimalen otrokov razvoj. V svojem delu sledi vzgojnemu imperativu doseganja otrokove individualnosti, samorazvoja in pozitivne samopodobe, pri čemer je vzpostavitev ustreznih hierarhičnih odnosov med njo, predšolskim otrokom in starši izrednega pomena.

Vzgojiteljica se namreč dobro zaveda, da otrok z vstopom v vrtec prvič prehaja iz znanega socialnega okolja (družine) v zanj novo, neznano (vrtca), zato še tem bolj z uresničevanjem skupnih ciljev in potreb podpira in vsodbuja povezovanje med vrtcem in otrokovo družino. Zaveda se, da imajo tako otrok kot tudi starši pravico, da:

- * začutijo, da je njihov otrok v vrtcu sprejet, da ga nima rada le vzgojiteljica, ampak tudi njegovi vrstniki v skupini,

- * doživijo, da jih vzgojiteljica sprejme v vsej njihovi specifik, pa tudi težavah in posebnostih,

* doživijo optimalno pozornost vzgojiteljice kot sopartnerice v procesu otrokovega odraščanja, in

* v sodelovanju z vzgojiteljico razvijejo odprt dialog s ciljem soodločanja v vseh pomembnih vprašanjih v zvezi z njihovim otrokom.

Širše okvire kakovostnega strokovnega dela vzgojiteljice določajo globalni družbeni cilji kodeksa in strokovne doktrine dela. Kodeks določa predvsem moralne dimenzije določenih ciljev in dela, doktrina pa izhaja iz ciljev osnovne strokovne naravnosti in skladno s teoretičnimi izhodišči in uresničevanjem zastavljenih ciljev ter upoštevanjem strank določa še parcialne cilje in principe vzgojiteljčinega dela. Bečaj (1997, 7) opozarja, da prav zaradi specifičnosti opredeljevanja družbenih ciljev in ciljev kakovosti vzgojiteljčinega dela, in nenazadnje, tudi (pogosto) nejasnih deklariranih konceptov, ciljev in kriterijev kvalitetnega dela, prihaja do motenj v komunikaciji tako med otrokom in vzgojiteljico in (če še ne intenzivneje) med vzgojiteljico in starši predšolskega otroka.

Pri svojem delu se ima tako vzgojiteljica pravico in dolžnost zavedati in zavestno ravnati po spoznanju, da "značilnosti odnosa med starši in vzgojiteljico izhajajo po eni strani iz splošnih značilnosti odprtosti ali zaprtosti ustanove porabniku (družini), ki je tudi ena od kontrol kvalitete, še posebej pa jo narekujejo razvojne značilnosti in psihosocialne potrebe predšolskega otroka" (Strojin, 1996). Tako ima pravico (in dolžnost), da pri svojem delu uresničuje tudi številne formalne in neformalne oblike sodelovanja z družino:

* z rednimi roditeljskimi sestanki s ciljem doseganja pozitivne socioemocionalne klime partnerskih odnosov, ki naj omogočijo izmenjavo potrebnih in pomembnih informacij o razvojni stopnji otroka,

* z individualnimi srečanji s starši z ali brez otrok, s ciljem obogatitve že znanih podatkov,

* s skupnimi akcijami, ki zahtevajo in omogočajo skupne aktivnosti otroka, staršev, vrstnikov iz skupine in vzgojiteljice,

* s posebnim koticom za starše, ki je namenjen sprotnim potrebnim informacijam za vse starše otrok v skupini,

* z delavnicami, ki nemalokrat ob starših pritegnejo celo babice in dedke, da se aktivno vključijo v delo in življenje vrtca.

Vzgojiteljica pri svojem delu sledi spoznanju, da je kakovost njenega profesionalnega dela zgrajena in pogojena s sodelovanjem; sodelovanje pa nastane le kot rezultat zaupanja. Zato ima vso pravico, da ustvari tako vzdušje, v katerem tako z otrokom kot s starši redno, neprisiljeno in brez zadržkov govori o problemih, težavah, pa tudi uspehih, ki jih doživljajo in so jih deležni vsi.

Mnogokrat je (za marsikoga) povsem "samoumevno", da pri svojem delu vzgojiteljica pogosto postori mnogo več, kot jo k temu zavezuje Kodeks etičnega ravnanja v vrtcu, saj so vzgojiteljice uresničevale tovrstna povezovanja z družino in družbenim okoljem bogato tudi že pred njegovim sprejetjem 1996. leta. Vseskozi so se pri svojem delu namreč zavedale preprostega spoznanja, da je funkcioniranje posamičnega vrtca, še posebej pa "njene" skupine, v veliki meri odvisno od zgrajenega in delujočega ravnovesja med avtonomijo in odgovornostjo staršev in otroka ter nje kot strokovnjakinje na področju predšolske vzgoje in da je prvi pogoj za njihovo uspešno delo ter optimalno počutje otroka in njegove družine doseči medsebojno spoštovanje, zaupanje in sodelovanje. Nedvomno pa prav vzgojiteljica s svojim kakovostnim tovrstnim delom, strokovnim ravnanjem, ukrepanjem in vedenjem odločilno prispeva k uresničevanju zastavljenih družbenih ciljev podсистema predšolske vzgoje, dobremu počutju otroka in njegove družine in, ne nazadnje, svoji osebni strokovni in poklicni rasti.

Navedene situacije pa je seveda lažje obvladuje vzgojiteljica, ki se zaveda, da:

- * je za kakovostno delo potrebno ustrezno strokovno znanje, in sicer poleg formalno predpisane smeri in stopnje izobrazbe še praktično znanje in določene potrebne spretnosti,

- * je kakovost dela odvisna ob ustreznem znanju, spretnostih, vrednotah, stališčih itd. tudi od osebnostnih lastnosti nje same,

- * so za optimalno doseganje kakovostnega vzgojnega dela potrebni tudi urejeni materialni in organizacijski pogoji, da se vrtec lahko čimbolj približa potrebam in pričakovanjem otrok in njegove družine, in nenazadnje,

- * da je vse naštetu lažje uresničljivo v zadovoljstvo vseh strank, če ima že v fazi načrtovanja svojega dela zastavljene jasne in realne cilje ter vizijo in strategijo svojega delovanja.

Specifiko in obenem težavo pa predstavlja preprosto dejstvo, da je vzgojiteljčino osnovno "delovno orodje" optimalen stik s predšolskim otrokom, ki je seveda rezultat družinskega in sicer življenjskega okolja, v katerem živi; določen pa je tudi z osebnostnimi lastnostmi. Tako se seveda vzgojiteljica pri svojem delu sooča še s, če sploh določenimi, toda vsekakor s težko zaznavnimi značilnostmi, ki nikakor niso oz. so težko objektivno izmerljive in predvsem težko opisljive in predpisane.

4. Zaključek

Kvaliteta družinskega pa tudi družbenega življenja se pogosto zrcali tudi v razumevanju otroštva. Njegovo razumevanje se zaradi različnih družbenih pa tudi družinskih dejavnikov v sodobni slovenski družbi intenzivno spreminja. Na eni strani opažamo bolj intenzivno skrb za otroke (npr. načrtovanje Varuha otrokovih pravic, Otroški parlament idr.), na drugi pa, kako jih nekateri želijo razumeti kot pomemben vir stabilizacije odraslih. Skupno obema je večanje pomena otroka in skrbi zanj.

Za uresničevanje zastavljenih družbenih ciljev podsistema predšolske vzgoje se morajo tako vzgojiteljice kot vrtec v svojih nenehnih prizadevanjih za čim bolj kvalitetno delo z vso svojo ustvarjalnostjo in inovativnostjo realno in časovno ustrezno odzivati na aktualne potrebe okolja, da v procesih odločanja o pravicah, pristojnostih in sodelovanju upoštevajo tudi posebnosti in značilnosti okolja, kulturo vsakdana in značilnosti medsebojnih interakcij. Tako zastavljene programe in njihove cilje ustrezno prilagajajo socialnemu okolju. Hkrati pa na vso kompleksnost zapletenosti medsebojnih interakcij, povečano kvaliteto vzgojiteljčinega dela, njene profesionalnosti, volje in (tudi) pravice do (do)izobraževanja ter, predvsem, uspešnega sodelovanja s starši, ne vpliva zgolj pravica in dolžnost neposredne odgovornosti vrtca in vzgojiteljice do družine, staršev in socialnega okolja.

Kljub dejstvu, da kakovostno delo v vrtcu ni vedno tudi v skladu z vsemi željami in pričakovanji staršev, pa si upam trditi, da si za to prizadeva velika večina slovenskih vrtecev. Ker danes živimo v času, ki se meri v drugačnih, potenciranih dimenzijah, pogosto izražanje in zadovoljevanje potreb in pravic staršev pogojujejo različni dejavniki, kot so poklicni stres, (ne)uspeh, družbeni status, denar itd. Starši so tako tudi že v izražanju pravic, potreb in pričakovanj, ki jih ali pa tudi ne uspejo (upajo, zmorejo itd.) izraziti vzgojiteljici svojega otroka, ki se seveda nanje različno odzove, različni. Izražanje in zadovoljevanje potreb, pravic in pričakovanj je pogojeno s krajem in časom bivanja družine in delovanja vrtca, ki ga otrok obiskuje, kot tudi z vso kompleksnostjo različnih pravic in še bolj značilnosti vseh vpletenih. Vzgojiteljici pa določene tako pravice kot tudi omejitve v (nekritičnem) uresničevanju zelenega postavlja že strokovna doktrina. Tako se vrtec v uresničevanju zastavljenih ciljev staršev ne bo (z)mogel pri-

bližati takrat, če/ko bi bile njihove želje v nasprotju s strokovnimi spoznanji in bi lahko ogrožale otrokov optimalni razvoj.

Seveda pa se bo slovenski vrtec na potrebe in želje staršev in njihovih otrok odzval z vso možno raznolikostjo oblik in programov (dnevni, poldnevni, obogatitveni itd), s čimer ne bo staršem le ponudil možnosti izbire tako oblike in načina vzgajanja in oskrbe njihovega otroka, pač pa jih tudi pritegnil v številne, bogate in strokovno izdelane oblike aktivnega sodelovanja življenja vrtca. Prav v medsebojnih interakcijah pa ima vzgojiteljica pravico in dolžnost, da pri svojem delu na različnih ravneh:

- * priznava različnost otrok pa tudi njihovih staršev v procesih sprejemanja, soočanja in razumevanja novega in drugega;

- * se prilagaja v sprejemanju novosti, ki jih ponudijo starši in ponudi tudi sama novosti, ki bodo staršem v vzgoji dobrodošlo napotilo,

- * omogoča uresničevanje individualnosti vsakemu otroku pa tudi njegovemu roditelju, kar vsekakor ne spodbuja zgolj osebne rasti, pač pa osebni individualni razvoj le še podpira

- * daje, a tudi sprejema (povratne) potrebne informacije z razlago možnih posledic obnašanja in ravnanja; in

- * je pri svojem delu razumljiva enopomenska tako, da njena vzgojna pravila in norme zrcalijo tudi v njenem ravnanju, tako v stikih z otroki kot (in predvsem) njihovimi starši.

Brez pretiranega zavedanja in poudarjanja svojih (profesionalnih) pravic se vzgojiteljice namreč pri svojem delu s predšolskimi otroki še kako dobro in nenehno zavedajo, da je priložnosti za izboljšanje kakovosti njihovega dela, torej tudi sodelovanja s starši, veliko. Usmerjene pa morajo biti v preprečevanje pomanjkljive, neustrezne kakovosti vzgojnega dela prav z odpravljanjem težav v komuniciranju s starši, v izpopolnjevanje in nadgradnjo svojega strokovnega znanja in specifičnih znanj, modernizacijo procesov interakcij z okoljem, nenehnim (do)izobraževanjem. In, nenazadnje, tudi v osebno in poklicno rast vzgojiteljice! Otrok ima namreč do tako profesionalno usposobljene vzgojiteljice vso pravico! Pluralizacija oblik dela v podsistemu predšolske vzgoje mu to namreč tudi zagotavlja.

5: Viri in literatura

- Bečaj, J. (1997): Profesionalnost v vrtcu, VVZ, Ljubljana.
- Berger, P., Luckman, T. (1988): Družbena konstrukcija realnosti, Misel in čas, Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Bezenšek, J. (1998): Državljska kultura, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Bezenšek, J. (2001): Državljska kultura. Priročnik za učitelje, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Boh, K., Vojnovič, M. (1990): Vzgojni proces v zavesti staršev, Novo mesto.
- Jogan, M. (1979): Svetovanje za skupno življenje, DE, Ljubljana.
- Kodeks etičnega ravnanja v vrtcu (1996), Sekcija za predšolsko pedagogiko pri Zvezi pedagoških delavcev Slovenije, Ljubljana.
- Krušič, Z. (1994): Zahteve odraslih do otroka, Educa, III., 287-327.
- Lepičnik-Vodopivec, J. (1996): Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati, MiSch, Oblak in Schwarz, Ljubljana.
- Lupton, D., Barclay, L. (1997): Constructing Fatherhood: Discourses and Experiences, Thousand Oaks, Sage, London, New Delhi.
- Možina, S. (1995): Vodenje in vedenje v organizaciji, Menedžment v vzgoji in izobraževanju, ZRSŠ, Ljubljana.
- Rener, T. (1992): Razmerje med zasebno in javno dimenzijo družine in spolna struktura zasebnosti. Doktorska disertacija, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Strojin, M. (1996): Profesionalnost v vrtcu, Skupnost VVZ Slovenije, Ljubljana.

- Šebart, M. (1994): Ob letu družine ali "in če postane temu ali onemu otroku domača gruda premajhna...", SP, 9-10.
- Vonta, T. (1996): Profesionalnost v vrtcu, Skupnost VVZ Slovenije, Ljubljana.
- KURIKULUM za vrtce / Bahovec, E. D. & al/ (1998): Kurikulum za vrtce, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana.
- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (1995), MŠŠRS, Ljubljana